

UDC 72.01:711.4:304
DOI: 10.31866/2617-7951.2.1.2019.170352

УДК 72.01:711.4:304

DESIGN OF OPEN PUBLIC SPACES IN THE CONTEXT OF WORLD TRENDS IN CITY PLANNING

ДИЗАЙН ВІДКРИТИХ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ У КОНТЕКСТІ СВІТОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ МІСЬКОГО ПЛАНУВАННЯ

Oksana Klishch,
<https://orcid.org/0000-0003-4164-5609>
PhD in Architecture,
Lecturer,
Kamianets-Podilskyi National Ivan
Ohienko University,
Kamianets-Podilskyi, Ukraine
klischok@gmail.com

Оксана Клішч,
<https://orcid.org/0000-0003-4164-5609>
кандидат архітектури,
старший викладач,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка,
Кам'янець-Подільський, Україна
klischok@gmail.com

Abstract

The aim of the research is to put an accent on the interconnection of the social subject and the cultural significance of arrangement of the urban open public spaces in accordance with the demands and priorities of the society. **The research methods** include methods of historical and urban analysis, method of comparison and generalization method. **The scientific novelty.** The article highlights the priority trends in the arrangement of open public spaces of the city (the world experience and Ukrainian projects were studied). The author analyzes the ways of finding actual solutions where the competitive manner of selecting design concepts is determined as one of the most favorable manners that, in the historical context, presented to the world a lot of cult places. **Conclusions.** As a result of the conducted research, the following areas of development of design concepts for the improvement of open public spaces of the city have been examined: multifunctionality (the pedestrian areas include spaces for recreation, playgrounds, sport

Анотація

Метою дослідження є акцентувати увагу на взаємозв'язку соціального предмета і культурного значення облаштування відкритих громадських просторів міст у відповідності до потреб та пріоритетів суспільства. У **методології дослідження** використано методи історичного і урбаністичного аналізу, порівняння та узагальнення. **Наукова новизна.** У статті висвітлено пріоритетні тенденції облаштування відкритих громадських просторів міста (вивчено світовий досвід та українські проектні рішення), проаналізовано шляхи пошуку актуальних рішень, де конкурсний спосіб відбору дизайн-концепцій визначено одним із найсприятливіших і таким, що в історичному контексті подарував світу велику кількість культових місць. **Висновки.** У результаті проведеного дослідження виокремлено напрямки розвитку дизайн-концепцій благоустрою відкритих громадських просторів міст, до яких належать: багатофункціональність (пішохідні простори включають місця

grounds, picnic areas, and market areas); versatility (orientation on different categories of people and social groups); cheapening and easing of the space management systems (such places are designed for a long-term perspective, include the permeable coating, rainwater drainage systems); environmentally friendly solutions (application of natural materials, energy saving technologies in lighting, landscaping); improvement of the climatic comfort (availability of canopies, tents, fountains, artificial water basins, light surfaces of the paving that reflect the light and prevent from overheat); pithiness (clearness of composite solutions, simplicity of forms); accessibility (absence of social competition).

для відпочинку, майданчики для ігор, заняття спортом, пікніків, ринкових точок); універсальність (орієнтація на різні категорії населення та соціальні групи); здешевлення і полегшення систем експлуатації просторів (розрахунок на довготривалу перспективу функціонування простору, використання проникного покриття, системи відведення дощових вод, дренажу); екологічність рішень (застосування природних матеріалів, енергозберігаючих технологій в освітленні, наявність озеленення); підвищення кліматичного комфорту (присутність навісів, тентів, фонтанів, штучних водойм, світлих поверхонь мощення, які відбивають світло і перешкоджають перегріву); лаконічність (зрозумілість композиційних рішень, спрощення у формотворенні); доступність (відсутність соціального суперництва).

Keywords: **Ключові слова:**

urban environment design, image of the city, open public space, landscaping tendencies, competitive selection, design concept.

дизайн міського середовища, образ міста, відкритий громадський простір, тенденції благоустрою, конкурсний відбір, дизайн-концепція.

Вступ **1**

Концепція сталого розвитку, яка розвинулася наприкінці ХХ ст., окреслює шляхи перебудови та покращення урбанізованого середовища. Серед умов сталого розвитку важливими є покращення середовища праці, проживання та відпочинку на території міста, що є умовою охорони здоров'я і покращення самопочуття людини. У цьому контексті важливим є доступ до озелених територій, влаштування пішохідних алей, облаштування безпечного та атрактивного громадського простору (Peşki, 1999). Комунікативна та креативна функція міських просторів відіграє значну соціокультурну і суспільну ролі й у формуванні ідентичності міста.

Міський простір – це система відкритих архітектурних просторів із розміщеними в них елементами. Проте, мета їх організації не обмежується лише створенням мережі вільних від забудови територій, вона також полягає у забезпеченні потреб суспільства. Це стосується без винятку усіх типів міського простору різного громадського призначення, зокрема, і відкритих меморіальних комплексів, і паркових територій, і гастрономічних зон.

Мета дослідження **2**

Мета дослідження полягає у відображенні взаємозв'язку соціального предмета і культурного значення облаштування відкритих громадських просторів міст у відповідності до потреб та пріоритетів суспільства. Характерною ознакою суспільного простору є його доступність. Але таке завдання є одним

із найскладніших через його внутрішню суперечливість, адже при проектуванні міських просторів необхідно враховувати їхню орієнтацію на абсолютно різні соціальні класи, вікові категорії, гендер та навіть національності, і при цьому підтримувати ідентичність характеру міста. Для того, щоб знайти вдалі способи вирішення такого роду завдань, варто проаналізувати алгоритми, що існують.

Методологія та аналіз джерельної бази

3

У процесі дослідження використано методи історичного та урбаністичного аналізу, а також методи порівняння та узагальнення. Проте, першочергово було вивчено відповідні літературні джерела, які містять основні положення й здобутки попередників у дослідженні проблем дизайну та планування міських просторів. Тож, головною ознакою міста, як і будь-якого архітектурного твору, є його простір (Іконніков, 1970), проте, окрім символічно-образних та архітектурно-композиційних аспектів, простір міста залежить від його функціональної організації. Організація життєвого простору задля забезпечення потреб суспільства у масштабах міста є головною метою містобудування (Панченко, 2001). Це в свою чергу впливає на формування образу та ідентичності міст. Великого значення формуванню образу міста надає відомий фахівець сучасної архітектури, який зазначає, що у кожного мешканця є власні асоціації, пов'язані з якою-небудь частиною міста, котрі створюють персональний образ, насичений спогадами та значеннями (Линч, 1982). Адже люди є не лише споглядачами, а й учасниками міських процесів, котрі у свою чергу є безперервними та ніколи не набувають кінцевого результату. Естетика міста чи його елементів також нерозривно пов'язана із його ідентичністю (Черкес & Юрик, 2014). Переліченні проблеми неодмінно потрібно враховувати при формуванні загальнодоступних відкритих громадських урбанізованих просторів.

У результаті аналізу фундаментальних праць даної проблематики було підсумовано, що міський простір може сприйматись як об'єм (вмістилище, середовище), структура (зв'язок між об'ємами, територіями, зонами) чи образ (уявлення, асоціація, художнє відтворення) (Раппапорт, 1979). Образ міста – це кінцева мета плану організації міських просторів (Линч, 1982).

Результати дослідження

4

Сприйняття образу міста – враження, що формується емоційно-чуттєвим сприйняттям, утилітарно-практичним користуванням, безпосередньою участю в процесах, комплексною оцінкою сумарного відчуття стану і якості середовища (Минервин, 2004). Проте, багато концепцій організації міських просторів опираються на формальні аспекти, що базуються на фізичній структурі міста, бо відомо, що у формуванні сприятливих візуальних образів важливу роль відіграють архітектурні, історичні, символічні або культурні пам'ятки. Фізичні елементи (об'єкти) трактуються як єдиний опорний пункт, а його довок-

лишній простір залишається лише доповненням. Це далеко не завжди є правильним підходом, адже такий об'єктний принцип притаманний архітектурі, але не міському плануванню.

Кожне місто наділене своїми ідентичностями як об'єктними (архітектурна, структурна, ландшафтна), так і семантичними (культурна, історична, національна). За теорією Б. С. Черкеса та Я. М. Юрика (2014), можна виокремити дві складові сучасної львівської ідентичності – європейськість і акцент на національному характері міста, що повинно відобразитись у його візуально-просторових образах.

Головною особливістю творчого процесу формування образу громадських просторів міста залишається оригінальність, адекватність завдання і придатність на даний момент. У такому випадку вдалим засобом для досягнення найоптимальніших результатів пошуку концептуальних рішень громадських просторів є запровадження конкурсного відбору.

В архітектурній теорії та практиці конкурсна система є одним із найрепрезентативніших підходів до розв'язання будь-яких завдань в архітектурно-містобудівній діяльності. Звісно, за рівнем проведення архітектурні конкурси можуть бути міжнародного, національного, регіонального, загальноміського, місцевого та локального значення (Дудка, 2014). Це в свою чергу впливає на рівень та масштаби конкурсних завдань, але в будь-якому випадку ми отримуємо різні варіації та підходи до вирішення поставлених проблем, що дає можливість краще проаналізувати актуальну ситуацію і дійти до найконструктивнішого рішення.

Як вдалий приклад із світового досвіду можна виокремити замовний конкурс на забудову вулиці-алей Рінгштрассе у Відні (XIX ст.) (рис. 4.1), де практично вперше відбувся конкурс не на окремий архітектурний об'єкт, а на грандіозний міський ансамбль із поєднанням архітектурних об'єктів та міських просторів різного призначення. Важливо, що такий кільцевий бульвар, який розмістився на місці вже непридатних доволі укріплень старого міста, мав виконувати нові цілі. Їх особливість полягала у великій увазі до презентативних функцій міста і проявлялась у відведенні достатньо великих територій

Рис. 4.1. План-схема організації вулиці-алей Рінгштрассе. Відень.

Fig. 4.1. The scheme of the organization of «Ringstrasse». Vienna.

під великі відкриті площі. Це дозволило принести у структуру великого міста елементи озеленення і рекреації, підкреслити відкритість і доступність міського простору для населення і його громадських потреб.

Якщо говорити про українські терени, то за зразок поліфункціональності простору можна взяти проспект Свободи у Львові, що від початку закладення виконував більшість громадських функцій – світську, політичну, торгіву, розважальну, згодом і меморіальну, а також – роль місця-символу Львова. За аналогією із Рінгштрассе проспект Свободи закладався на місці давнього оборонного валу. Такий підхід дозволяв, не втрачаючи ідентичності розвитку планувальної системи міст, акцентувати на зміні пріоритетів у функціональних потребах соціуму.

Особливістю вітчизняної конкурсної практики другої половини ХХ ст. можна назвати підтримку професійного рівня фахівців навіть в умовах тотальної типізації архітектурних рішень. Адже сама ідеологія містобудівного проектування радянського і пострадянського періодів не є дружньою до простору і спрямована не на творення й організацію, а, радше, на його поглинання забудовою (Запоточний, 2014, с. 383). Сьогодні ж конкурсна справа характеризується пошуком прогресивних архітектурно-містобудівних концепцій та суспільних, соціокультурних концепцій у дизайні відкритих громадських просторів.

У цьому контексті варто згадати всеукраїнський конкурс архітектури та урбаністики «Ukrainian Urban Awards», де в 2018 р. на місце голови журі було обрано проектувальника Хірокі Мацуру.

Сучасне київське онлайн-видання «Хмарочос» підсумувало головні критерії якісного дизайну громадського простору, які озвучив у своєму майстер-класі Х. Мацуру. Відповідно до його теорії різниця між архітектурою та урбаністичним плануванням полягає у їх кардинальній протилежності. «Щоб зрозуміти, що таке міський дизайн, потрібно уявити місто із великою кількістю будівель, це – архітектура, але також є простір між ними – це і є те, чим опікується міський дизайн. Обидва елементи міста взаємозалежні та взаємодоповнюючі» (Луцька, 2018). Відповідно, архітектурі притаманне щось рідкісне, унікальне, суб'єктивне, тоді як міський дизайн характеризується універсальністю, в ньому не повинно бути чогось надзвичайного, екстраординарного. При проектуванні міських просторів необхідно враховувати їх орієнтацію на абсолютно різноманітних людей – жителів різного віку, гендеру, національності. На думку архітектора, багато вулиць Києва репрезентують його позицію. «Доглянуті дерева, широкі тротуари та безпечні дитячі майданчики – ось що потрібно людям» (Луцька, 2018).

Підтвердженням домінування такого погляду у сфері дизайну міського середовища на сьогодні є поява великої кількості проектів, спрямованих на задоволення суспільних потреб. Такі можна знайти і серед призерів конкурсу (рис. 4.2).

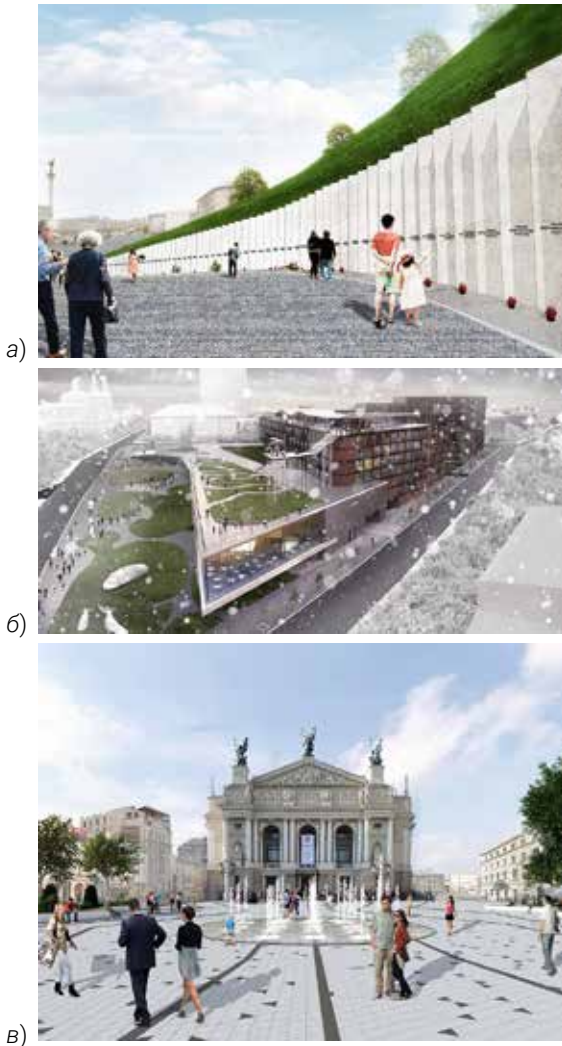

Рис. 4.2. Призери конкурсу «Ukrainian Urban Awards», 2018.

Fig. 4. 2. Prize winners of Ukrainian Urban Awards, 2018.

а) III місце в номінації «Архітектура культурно-соціальних об'єктів»: Національний Меморіальний Комплекс Героїв Небесної Сотні, «Mistudio» / III place in the category «Architecture of cultural and social objects»: National Memorial Complex of Heavenly Hundreds Heroes.

б) I місце в номінації «Архітектура змішаного типу використання»: Vinnytsia Plaza, «AVG Group of Companies» / I place in the nomination Mixed-use architecture: Vinnytsia Plaza.

в) II місце в номінації реновація/ реконструкція історичного об'єкту: Реконструкція фонтану у Львові, «33bY Architecture» / II place in the nomination Renovation / reconstruction of the historical object: Reconstruction of the fountain in Lviv.

Щодо правил проектування міських просторів, зі слів Хірокі, можна виокремити наступні:

— по-перше, потрібні чіткі та зрозумілі концепції, які б не можна було трактувати неправильно, адже такі проекти розраховані на довгу перспективу, під час якої змінюється багато обставин і людей;

— по-друге, необхідно використовувати та оптимізувати те, що вже є, наприклад, історичні та ландшафтні елементи, символи міста;

— по-третє, варто працювати над тими речами, які дійсно мають значення для щоденного життя людей, тобто є функціональною складовою.

Досвід організації громадських просторів Польщі теж демонструє тяжіння до тези «Громадський простір для людей» і руйнує старі суспільні стереотипи в даній сфері. Тут можна звернути увагу на набережну міста Тихи, яка сьогодні є одним

з найбільш успішних прикладів як польського, так і світового творення громадських просторів. Оновлена в 2014 р. рекреаційна зона базується на дерев'яних доріжках, прокладених вздовж берега озера (рис. 4.3). Окрім того, що простір знаходиться поруч із водоймою, в його облаштуванні використано чимало світлих поверхонь, тентів, що створює комфортні кліматичні умови. Наповнений різними функціональними додатками, такими як велосипедні доріжки, зони відпочинку «гаманкового» типу, багатофункціональні поверхні вуличних меблів, він притягує велику кількість користувачів.

Рис. 4.3. Набережна міста Тихи.
Польща.

Fig. 4.3. Embankment of Tychy city.
Poland.

Також і двір мерії у місті Познань (Польща) у 2016 році трансформувався із автостоянки у багатофункціональний громадський простір із модульними меблями з можливістю трансформації та пристосування до різного роду відпочинку чи активності, зорієнтованих на різні групи людей як за кількістю, так і за соціальною приналежністю. Також у дизайні площі застосовано висаджені у великі геометричні горщики дерева, які надають простору затишку (рис. 4.4). Існують й інші аналогічні проекти, які покликані створювати затишок «міського інтер'єру».

*Рис. 4.4. Двір мерії у місті Познань.
Польща.*

*Fig. 4.4. City Hall courtyard in Poznan.
Poland.*

Досвід багатьох міст у світі вказує на те, що комфортні громадські простори здатні приносити прибуток, оживляти ділову та культурну активність у місті, покращувати мікроклімат і підвищувати цінність міських земель, проте ініціатива та фінансування некомерційних громадських об'єктів далеко не завжди походять від влади. Активну участь у цих процесах беруть громадяни та інвестори, причому з взаємною вигодою для всіх сторін. Історії відомо безліч випадків, коли активна позиція громадськості спонукала проведення конкурсних відборів, залучення великої кількості зацікавлених сторін у покращенні благоустрою міст та, у результаті, до утворення нових культурних вузлів, що виростили завдяки привабливості громадських зон. Серед них – наповнений скверами ще на зламі XVIII–XIX ст. район Блумсбері (Лондон, Великобританія); район Фолс-Крік (Ванкувер, Канада), що досі формується за офіційним планом розвитку 1972 р. і зорієнтований на максимальне розмаїття функцій, безпеку та комфорт міського середовища; «Сади Йерба-Буена» (Сан-Франциско, США), які сьогодні є одним з найпопулярніших місць у Сан-Франциско, центром культури і відпочинку. Їх поява була б неможливою без активної взаємодії міської влади, громадянського суспільства та інвесторів.

Наукова новизна та практична значимість дослідження

5

У статті висвітлено спорідненість пріоритетних тенденцій облаштування відкритих громадських просторів світових і українських міст, проаналізовано шляхи пошуку актуальних рішень, де конкурсний спосіб відбору дизайн-концепцій визначено як один із найсприятливіших і таким, що в історичному контексті подарував світу велику кількість культових місць.

Висновки

6

Отже, проаналізувавши теоретичні та практичні надбання світового досвіду у галузі формування благоустрою відкритих громадських просторів міст і узагальнивши останні тенденції дизайн-концепцій, можна виокремити пріоритетні напрямки їх розвитку:

– багатофункціональність (пішохідні простори враховують місця для відпочинку, майданчики для ігор, занять спортом, пікніків, ринкових точок);

- універсальність (орієнтація на різні категорії населення та соціальні групи);
  - здешевлення і полегшення систем експлуатації просторів (розрахунок на довготривалу перспективу функціонування простору, використання проникного покриття, системи відведення дощових вод, дренажу);
  - екологічність рішень (застосування природних матеріалів, енергозберігаючих технологій в освітленні, присутність озеленення);
  - підвищення кліматичного комфорту (наявність навісів, тентів, фонтанів, штучних водойм, світлих поверхонь мощення, які відбивають світло і перешкоджають перегріву);
  - лаконічність (зрозумілість композиційних рішень, спрощення у формотворенні);
  - доступність (відсутність соціального суперництва).
- Також акцентовано увагу на необхідності залучення до пошуків концепцій облаштування відкритих міських просторів активної громадськості, інвесторів, організації відкритих обговорень та проведення конкурсних відборів. Такі умови сприятимуть закладенню фундаменту масштабних проєктів, розрахованих на довготривалу перспективу.

Список бібліографічних посилань

- Дудка, О. (2014). Роль творчих конкурсів у розвитку теорії та практики містобудування. В Б.С. Черкеса, & Г.П. Петришин (Ред.), *Креативний урбанізм: до століття містобудівної освіти у Львівській політехніці* [Монографія] (с. 607-610). Львів: Видавництво Львівської політехніки.
- Запоточний, Є. (2014). Про необхідність розроблення нових теоретичних моделей публічного простору міста. В Б.С. Черкеса, & Г.П. Петришин (Ред.), *Креативний урбанізм: до століття містобудівної освіти у Львівській політехніці* [Монографія] (с. 383-386). Львів: Видавництво Львівської політехніки.
- Иконников, А. (1970). Архитектура. В *Большая Советская Энциклопедия* (3-е изд.) (Т. 2., с. 296-302). Москва: Советская энциклопедия.
- Линч, К. (1982). *Образ города*. Москва: Стройиздат.
- Луцька, В. (2018). "Міський дизайн повинен бути простим та зрозумілим" – Хірокі Мацура. Взято з <https://hmarochos.kiev.ua/2018/06/07/miskiy-dizayn-povinen-buti-prostim-ta-zrozumilim-hiroki-matsura/>.
- Минервин, Г. (2004). *Дизайн. Иллюстрированный словарь-справочник*. Москва: Архитектура-С.
- Панченко, Т. (2001). *Містобудування. Довідник проєктувальника*. Київ: Укрархбудінворм.
- Раппапорт, А. (1979). *Проблема пространства в современных архитектурных теоретических концепциях: обзор*. Москва: ЦНИИТИА.
- Черкес, Б., & Юрик, Я. (2014). Ідентичність та пам'ять у міському середовищі. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Архитектура*, 793, 35-39.
- Peński, W. (1999). *Zarządzanie zrównoważonym rozwojem miast*. Warszawa: Arkady.

References

- Cherkes, B., & Yuryk, Ya. (2014). Identity and memory in the urban environment]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika". Arkhitektura*, 793, 35-39 [in Ukrainian].

- Dudka, O. (2014). Rol tvorchykh konkursiv u rozvytku teorii ta praktyky mistobuduvannya [The role of creative contests in the development of theory and practice of urban development]. In B.S. Cherkesa, & H.P. Petryshyn (Eds.), *Kreatyvnyi urbanizm: do stolittia mistobudivnoi osvity u Lvivskii politekhnitsi* [Creative Urbanism: The Age of Urban Education in Lviv Polytechnic] [Monograph] (pp. 607-610). Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniky [in Ukrainian].
- Ikonnikov, A. (1970). Arkhitektura [Architecture]. In *Bolshaia Sovetskaia Entciklopediia* [Great Soviet Encyclopedia] (3rd ed.) (Vol. 2, pp. 296-302). Moscow: Sovetskaia enciklopediia [in Russian].
- Linch, K. (1982). *Obraz goroda* [The image of the city]. Moscow: Stroizdat [in Russian].
- Lutska, B. (2018). "Miskyi dyzain povynen buty prostym ta zrozumilym" – Khiroki Matsura ["Urban design should be simple and understandable" – Hiroki Matsura]. Retrieved from <https://hmarochos.kiev.ua/2018/06/07/miskiy-dizayn-povinen-buty-prostim-ta-zrozumilim-hiroki-matsura/> [in Ukrainian].
- Minervin, G. (2004). *Dizain. Illiustrirovanyi slovar-spravochnik* [Design. Illustrated dictionary-reference]. Moscow: Arkhitektura-S [in Russian].
- Panchenko, T. (2001). *Mistobuduvannia. Dovidnyk proektualnyka* [Urban planning. Designer's guide]. Kyiv: Ukrarkhbudinvorm [in Ukrainian].
- Pęski, W. (1999). *Zarządzanie zrównoważonym rozwojem miast* [Management of sustainable urban development]. Warszawa: Arkady [in Polish].
- Rappaport, A. (1979). *Problema prostranstva v sovremennykh arkhitekturnykh teoreticheskikh kontceptciakh: obzor* [The problem of space in modern architectural theoretical concepts: a review]. Moscow: TcNIITIA [in Russian].
- Zapotochnyi, Ye. (2014). Pro neobkhdnist rozroblennia novykh teoretychnykh modelei publicnogo prostoru mista [On the need to develop new theoretical models of the city's public space]. In B.S. Cherkesa, & H.P. Petryshyn (Eds.), *Kreatyvnyi urbanizm: do stolittia mistobudivnoi osvity u Lvivskii politekhnitsi* [Creative Urbanism: The Age of Urban Education in Lviv Polytechnic] [Monograph] (pp. 383-386). Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniky [in Ukrainian].